

VITENSKAPELIG
HØYSKOLE
Norwegian School of
Theology, Religion and Society

Samiske konfirmanter-kofta eller kappe?

Helle Langhaug

Veileder

Carl-Petter Opsahl

MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn,
AVH5045: Masteroppgave i kirkelig undervisning (15 ECTS), V23

Antall ord: 11711

Forord

Samiske konfirmanter- kofte eller kappe?

Under arbeidet med denne avhandlingen har jeg fått mer innsikt og lært mer enn det jeg trudde jeg ville på forhånd. Tema for avhandlingen har vokst fram sakte og sikkert siden jeg ble klar over at dette faktisk var et lite dilemma, at det ikke var noen klare regler for konfirmantene om de ville vise sin samiske tilhørighet og bære kofte i stedet for hvit konfirmantkappe under konfirmasjonsgudstjenesten.

I et samfunn som framstår som åpen og inkluderende finnes det fortsatt fordommer, hets, negativitet mot samer. Samtidig som det å markere sin samiske tilhørighet er noe flere og flere gjør, og det er mer samisk stolthet ute i samfunnet nå i 2023 enn på 1980-1990 tallet.

Jeg vil takke venner, medstudenter, lærere og kollegaer. Spesiell takk til informantene og til min venninne som har lest korrektur, kommet med råd og heiarop.

En stor takk til veileder, som har hatt tro på tematikken, hjulpet og veiledet meg fram til endelig resultat.

Sammendrag

Jeg har sett på hvilken mulighet samiske konfirmanter i Troms og Finnmark har til å velge mellom kofte eller kappe på konfirmasjonsdagen og hvilke implikasjoner de ulike løsningene innebærer. Studien har hatt 5 informanter, alle med høy utdanning og tilknytning til Samisk kirkeråd, Samerådet og den norske kirke. Alle bor eller har bodd i Troms og Finnmark. I oppgaven har jeg belyst hvordan spørsmålet «Kofte eller kappe på konfirmasjonen?» kan forstås i lys av kolonial og postkolonial teori. Gjennom intervju har jeg undersøkt hvilke erfaringer, synspunkter og refleksjoner mine informanter har med problemstillingen. Videre har jeg redegjort for historisk bakgrunn om urfolk, samer, fornorskning, konfirmasjon, kappe og kofte. Data fra intervjuene har jeg drøftet mot teori og historisk bakgrunn. Studien min viser at spørsmålet («Kappe eller kofte?») rommer etiske, politiske, teologiske, praktiske og relasjonelle problemstillinger. Informantene vektlegger i hovedsak etiske og politiske perspektiver. Hovedtyngden av disse er knyttet til anerkjennelsen av kofte som en samisk identitetsmarkør, og det å nekte bruk av kofte er å sidestille med de overgrep fornorskingsprosessen medførte. Selv om konfirmasjon er en kirkelig handling, er det ikke sterkt fokus på teologi i intervjuene. Informantene uttrykte at det var viktig å finne gode og forutsigbare løsninger på spørsmålet, og flertallet gav uttrykk for at lokalt menighetsråd var rett sted for en slik avgjørelse. Arbeidet med oppgaven har gjort meg sikker på at samiske konfirmanter må kunne velge mellom kofte eller kappe på konfirmasjonen, og at vedtak om dette må fattes lokalt. Å anerkjenne konsekvensene fornorskingspolitikken medførte er nødvendig for å kunne se noe av implikasjonene i valgmuligheten mellom kofte eller kappe. Gjennom anerkjennelse av det samiske, ikke bare som en berikelse, men som et folk og en kultur som har sin egenart og egenverdi kan kirka kanskje bidra i arbeidet med gjenoppretting og forsoning.

1 Innhold

2	Innledning:	1
2.1	Bakgrunn- tematikk og kontekst.....	1
2.2	Problemstilling:	2
2.3	Disposisjonen i avhandlingen:.....	2
3	Teori:	3
3.1	Postkolonial teori	3
3.2	Riteteori:	5
4	Metode:.....	6
4.1	Styrker og svakheter ved kvalitativ empirisk metode:	6
4.2	Utvelgelse:	8
4.3	Forberedelser til intervjuene:	8
4.4	Gjennomføring av intervjuene:.....	8
4.5	Sammenheng mellom analyse og teori.	9
5	Historisk bakgrunn	9
5.1	Urfolk:	9
5.2	Samer:.....	10
5.3	Fornorskningspolitikken og samisk oppvåkning.....	11
5.4	Konfirmasjon:	13
5.5	Konfirmantkappa:	15
5.6	Liturgiske farger og klær:	15
5.7	Samisk kofte	16
6	Presentasjon av materiale og analyse:	17
6.1	Informant 1 innehar en høy stilling i den norske kirke, prest.	17
6.2	Informant 2, universitetsutdannet, mastergrad, jobber i samisk kirkeråd.....	18
6.3	Informant 3, høy stilling i den norske kirke, lang fartstid, prest.	19
6.4	Informant 4 er prest og innehar en høy stilling i den norske kirke.....	21

6.5	Informant 5, universitetsutdannet, doktorgrad, jobbet i Samerådet.	22
6.6	Sammendrag av materialet	24
7	Drøfting:	27
7.1	Argumenter for bruk av kofte	27
7.2	Argument for bruk av hvit kappe	29
7.3	Hvem skal bestemme?	29
7.4	Hvordan forebygge at dette kan bli et dilemma?.....	30
8	Konklusjon:	30
9	Litteratur	32
10	Vedlegg	1
10.1	Informasjonsskriv-samtykkeskjema	1
10.2	Intervjuguide	5
10.3	Godkjenning	6

AVH5045-1 23V Masteravhandling

2 Innledning:

Jeg har valgt å skrive om samiske konfirmanter, mer presist om samiske konfirmanter på konfirmasjonsdagen. Tematikken er ytterligere avgrenset til å omhandle samiske konfirmanter på gudstjenesten på konfirmasjonsdagen og hva de velger å ha på seg; kofte eller kappe. Videre utforsker jeg hvilke implikasjoner valget kan gi.

Jeg skriver om denne tematikken fordi jeg har i mitt arbeid i kirken selv opplevd å få spørsmål fra samiske konfirmanter og foresatte om de må bruke hvit konfirmant kappe på konfirmasjonsgudstjenesten eller om de kan få slippe. Har også hatt samiske konfirmanter som bar hvit kappe over kofta på konfirmasjon. Jeg har gjort meg noen refleksjoner omkring dette, som har vært til hjelp for å skrive denne avhandlingen. Hvilke konsekvenser har disse valgene og hvorfor ønsker samisk ungdom å bære kofte på konfirmasjonsgudstjenesten?

Det er skrevet flere artikler om samisk kirkeliv, folkekirke og urfolk, om samisk kirkeråd, samisk teologi, samt flere bøker og fagtidsskrifter. Samisk kirkeråd arbeider spesielt med disse temaene. Mitt bidrag på dette feltet er å belyse et tema det ikke er skrevet så mye om tidligere: samiske konfirmanter valg av påkledning på konfirmasjonsgudstjenesten.

Kunnskap om samisk historie og kultur må opp og ut til alle, især til oss som velger å arbeide i kirka i Norge. Her har vi alle en jobb å gjøre. Og de siste tiders debatter og medieoppslag knyttet til Fosen-dommen viser at den tiden er overmoden. Min avhandling er en liten dråpe i denne sammenheng, likevel tror jeg den er en stemme inn i debatten.

2.1 Bakgrunn- tematikk og kontekst

På konfirmasjonsdagen pynter konfirmanter seg i kofte, bunad eller andre penklær. De fleste vil nok forbinde konfirmasjon med hvit konfirmantkappe, som kles på konfirmanten. Her i nord kan det virke som om menighetene har forskjellige praksis på hvilke valgmuligheter konfirmanter som bruker kofte har på konfirmasjonsdagen. Noen menigheter krever at alle konfirmanter bruker konfirmantkappe, mens andre tillater at de med kofte ikke gjør det. Denne variasjonen i praksis skyldes dels at det er ulike regler, dels at det ikke er tatt noe lokalt standpunkt til spørsmålet; kofte eller kappe.

I Finnmark er det særlig i menighetene Karasjok og Kautokeino det har vært store stridigheter om hva samiske konfirmanter skal ha på seg under gudstjenestene på konfirmasjonsdagen, som materialet viser.

Hvilke konsekvenser kan det gi når samiske konfirmanter velger å bruke kofte i stedet for kappe på konfirmasjonsgudstjenesten? Om samiske konfirmanter velger å bruke hvit konfirmantkappe, hva kan virkningen være av det valget? Og hva er bakgrunnen for de ulike valgene?

Med dette bakteppe skal jeg bruke denne avhandlingen til å belyse og svare på følgende problemstilling:

2.2 Problemstilling:

Hvilke implikasjoner får det om konfirmantene bruker kofte eller kappe under konfirmasjonsgudstjenesten i samiske områder?

Delspørsmål: 1: Hva er argumenter for koftebruk og/eller kappebruk? 2: Hvordan bestemmes bruk av kappe eller kofte? (Bestemmelsesmyndighet?) 3: Hvordan forebygge at dette blir et konfliktfylt tema?

Avgrensning: I denne avhandlingen er problematikken rundt dette dilemmaet avgrenset til Troms og Finnmark. Alle informantene er eller har vært tilknyttet det nordnorske samfunnet og alle har tilknytning til det samiske og/eller Den norske kirke. Det samiske og det norske er ulikt representert i menighetene i nord, noen menigheter har flest samiske medlemmer og andre har nesten bare norske medlemmer.

2.3 Disposisjonen i avhandlingen:

I innledningen har jeg skrevet om hvorfor jeg valgte denne oppgaven og om problemstillingen. Videre vil jeg skrive om teori og metode. Deretter vil jeg redegjøre for historisk bakgrunn om urfolk, samer, fornorskning, konfirmasjon, kappe og kofte. Etter den historiske bakgrunnen presenterer jeg materialet jeg har samlet inn og vil gi en analyse av materialet. Drøftingsdelen kommer så og i den vil jeg drøfte funn i materialet opp mot teorien jeg har valgt. Til slutt vil jeg komme med en konklusjon.

3 Teori:

Teorien jeg har valgt å bruke er teori som kan belyse hvorfor og hvordan dagens samfunn tenker og forholder seg til samisk kultur og samisk teologi, med et historisk perspektiv som er vesentlig å ha med. Postkolonial teori bruker jeg for å belyse, drøfte og konkludere min problemstilling med. Jeg belyser også ritualteori, riteteori, samt teori om urfolk og samer.

3.1 *Postkolonial teori*

Tore Johnsen sin artikkel «Luthersk teologi, kolonial makt og samisk tradisjon» belyser koloniseringsbegrepet, som imidlertid ikke gir god beskrivning når det kommer til samer og spørsmål om kolonialisering i samiske områder. Definisjonen har ikke passet på skandinaviske forhold, fordi definisjonen omtaler blant annet geografisk avstand på andre verdensdeler som et premiss. Derfor har det vært vanskelig å gjenkjenne det som har skjedd i samiske områder som kolonialisering, her var det ikke noen langveis fra som kom med sine regler og lover. Det var landes myndighetene som tvang fram en politikk som av grunnen. Dette har gjort de skandinaviske landene, befolkning og myndigheter, immune mot påstandene og anklagene om kolonialisering av samer (Johnsen T. , 2023, s. 6). Når en derimot definerer utfra andre kjennetegn, kan en forstå kolonialisme som en stats overtakelse av urfolks kultur, land og økonomi, basert på sivilisasjons- og rase-hierarki oppfatninger, og ønske om politisk dominans. Dette uttrykt gjennom utnyttelse av folk og ressurser (Johnsen T. , 2023, s. 7). Ut ifra dette mener jeg at samene har vært utsatt for er en kolonialisering av norske myndigheter og også av kirka. Som et eksempel har samisk joik vært sett på som synd og ikke har kunnet blitt fremført i kirker.

I sin artikkel «Flerstemmig gudstjeneste. Postkoloniale perspektiver på liturgi» skriver Opsahl om postkoloniale tilnærmelser til gudstjenesten. Han har en definisjon på postkolonial teori, en teori som er etablert innenfor teologi og andre akademiske felt. En enkel definisjon er nesten ikke mulig ifølge postkoloniale teoretikere, likevel gis et forsøk; «postkolonial» den betegnelsen avspeiler et historisk forløp, etter koloniseringstiden der de tidligere koloniserte statene har fått sin selvstendighet. Her er man også opptatt av tiden før selvstendighet og kampen mot kolonimakta og mot kolonialiseringen. Kolonialiseringen er ikke over vil de hevde. Tiden under kolonimakten har satt sine spor som ikke lett viskes ut. Behovet er der fortsatt for å avkolonisere tradisjoner, praksiser og tekster (Opsahl, 2020, s. 2). I dette tilfellet

er det to tradisjoner som nesten kolliderer, de dulter iallfall bort i hverandre, den samiske og den norske tradisjonen med henholdsvis kofte og hvit konfirmant kappe. Postkolonial tenkning gir denne nesten-kollisjonen en utfordring til den norske kirke, og som jeg forsøker å belyse.

Perspektivet post kolonialisme er et verktøy for å undersøke, utforske forholdet mellom det samiske og Norge. Maktovergrepene som nasjonalstatene gjorde mot de samiske urfolkene vises blant annet i dag på hvor lite synlig de samiske kulturene er i landene i Norden. Et av disse maktovergrepene er fornorskningspolitikken (Baker, 2021). Videre i fagartikkelen leser vi om det å synliggjøre det samiske i landene i Norden er fortsatt en kamp som pågår. I denne kampen har kunsten vist seg å være et viktig virkemiddel (Baker, 2021). Jeg har selv personlig kjennskap og vennskap med flere samiske kunstnere som vier sin kunst til å opplyse og lære folk om det samiske, de bruker ulike uttrykk og alle har en viktig stemme i denne «kampen».

En samisk stemme med sterke meninger var Nils-Aslak Valkeapää. En av hans bøker er «Helsing frå Sameland», det er 50 år siden den kom ut, men den er fortsatt aktuell i dag. Valkeapää var en kunstner og samfunnsdebattant, hans bidrag til å gjøre det samiske kjent og likt var viktige innsalg i hele Sápmi, ikke bare i Norge.

Også han skriver om samedrakten, om at den var så å si ute av bruk, iallfall til daglig bruk, den ble primært brukt som et festplagg (Valkeapää, 2022, s. 33). Dette var rundt 1970. Om utviklinga, i den samiske kulturen og samfunnet, skriver han om mye som har skjedd på kort tid, han snakker om blant annet joiken, men også om helt generell utvikling. Endringer har skjedd, både materielt og åndelig, om det er til det bedre vil ikke han svare på, samtidig som han sier en levende kultur aldri kan stå stille. Hvert levende menneske, er en organisk del av kulturen sin, bevisst eller ubevisst (Valkeapää, 2022, s. 57). Han snakker også om kolonialisme, om likhet mellom afrikanske salver og samer, begge har blitt sett ned på som mennesker, som mindreverdige, og behandlet deretter. Ved integrering i majoritetssamfunnet har en prøvd å utslette samekulturen (Valkeapää, 2022, s. 94). Likevel ser han også på positive forandring, blant annet i skolesystemet, der en nå kan velge mellom samisk og norsk som førstespråk og at studenter kan lære samisk opp til videregående skole (Valkeapää, 2022, s. 69). Og han snakker om en ny tid også når en ser på kolonialiseringen, det har det skjedd en endring etter andre verdens krig. Nå har folkeslag blitt likeverdig verdensborgere og det med støtte av vitenskapelige teorier. Man godtar nye kulturer og her også kan samekulturen blir et viktig

bidrag. Om samekulturen vil og kan ta opp i seg nye element, og lar disse få utfolde seg i sine særegne uttrykksformer, vil samekulturen, kulturkampen, bli viktig (Valkeapää, 2022, s. 104).

3.2 Riteteori:

I kapitlet Historisk bakgrunn gjør jeg rede for den historiske bakgrunnen for konfirmasjon. Her vil jeg redegjøre for hvordan ulike teoretikere ser på konfirmasjon som et ritual, en rite.

Konfirmasjon er et ritual der vi blant annet markerer overgangen fra barndom til voksenlivet. Dette var opprinnelig et ritual som bekreftet dåpen, der konfirmanten gav et løfte om å fortsatt bekjenne seg som kristen. Slik blir det ikke praktisert lenger. Nå er det en forbønn handling. Der dåpsløftet blir gjentatt (Elstad, Aas, Thomassen, & Løøy, 2021). Roald L Grimes har skrevet en stor bok om å studere ritualer, der han blant annet spør om det er nødvendig å definere et ritual? Han sier videre, kan vi ikke heller peke på noe konkret og si; det der er et ritual (Grimes, 2014, s. 187). Akademikere bruker en term, en definisjon for ritual som er annerledes enn det en bruker i praksis, ute i feltet. På en måte er det to ulike språk som brukes, et akademisk språk og et annet i det virkelige liv (Grimes, 2014, s. 186). Det å bruke ordet ritual i akademisk sammenheng vil oftest måtte følges av en forklaring av hvilke ritual en snakker om og hva en mener med ordet ritual i den sammenhengen. Siden ritual ikke er ensbetydende, definerer en et ritual ut ifra hvilket ritual en snakker om (Grimes, 2014, s. 188). Alle ritualer er kulturbestemt, der handling, symbol og historisk kontekst, utgjør ritualen.

Også Martin Modéus snakker om dette. Han sier det er mange ulike måter å tolke og forstå ritualer, i både gudstjenesten og i sin alminnelighet. Og ikke sjeldent snakker vi forbi hverandre, hva meningen betyr (Modéus, 2011, s. 161). Som student er jeg akademiker, prøver i iallfall på det, men ellers i arbeidslivet er jeg praktiker, med alt det har å innebære. Det vi gjør om og om igjen, som blir noe mer enn en hverdagslig situasjon, der vi har ord og struktur og form, det er for meg et ritual. Noe som gjentas og gjennomgår liten forandring fra gang til gang.

Dette ble noe komplisert og jeg må prøve å gjøre det mer forståelig. Siden det kan bli en utfordring å skulle definere hva ritualer er, sjekker jeg hva den store norske leksikon definerer det som. Her er det vi kan lese om ritual; Ritual er en bevisst handling som følger et bestemt mønster, over flere ganger. Ritualer kan bestå av formelle handlinger i en serie, i en gjentakende og fast rekkefølge. Kommer av det latinske ordet «bruk». Ritualer i religioner skiller seg ut fra andre rituelle adferder, fordi de religiøse ritualene bygger på en oppfatning av virkeligheten

som inkluderer gudinner og guder. Alle verdens kjente religioner har ritualer for å styrke troen, og styrke og dyrke fellesskapet. Som et eksempel på et kristent overgangsritual, det er konfirmasjon (Jacobsen & Groth, 2022).

Jeg nevnte også konfirmasjonen som en rite, og forklaring på en rite er ifølge store norske leksikon denne; en rite er en sosial seremoni, i en fast form, som grunner seg på tro. En overgangsrite, som konfirmasjon, utføres når mennesker går fra en status til en annen status (Alver, 2020).

4 Metode:

Jeg har valgt å bruke empirisk metode med intervju av informanter. Disse har jeg så transkribert, og videre skrevet om til leselig tekst, så de sammenfattede intervjuene er stemmen til hver informant. Disse intervjuene av informantene er materialet som jeg bygger min forskning på.

Jeg har brukt boken «Det kvalitative forskningsintervju» skrevet av Steinar Kvale og Svend Brinkmann (Kvale og Brinkmann 2021) som teori om denne metoden. En annen bok jeg har brukt er «Analyse i praksis» av Trine Anker (Anker, 2020) og jeg har også hente noe teori fra «Kvalitativ metode» av May Britt Postholm (Postholm, 2017)

4.1 *Styrker og svakheter ved kvalitativ empirisk metode:*

«Hvis du vil vite hvordan folk oppfatter verden og livet sitt, hvorfor ikke spørre dem?» (Kvale & Brinkmann, 2021, s. 18) En av de grunnleggende former for samspill mellom mennesker er samtalen. Mennesker stiller spørsmål og de svarer på spørsmål, de snakker sammen, de interagerer. Vi lærer folk å kjenne gjennom samtaler, vi får vite om deres verden, deres holdninger, følelser og deres opplevelser. En forsker stiller spørsmål i en samtale, et intervju, og lytter til svarene som folkene forteller fra sitt liv, sin livsverden. Intervjupersonene forteller med egne ord sine meninger og oppfatninger, mens forskeren lytter og samtidig lærer om intervjupersonenes tanker om ulike temaer. (Kvale & Brinkmann, 2021, s. 18) Jeg valgte å bruke intervju som metode for å innhente informasjon til min problemstilling, nettopp fordi intervju skaper et rom for overlevering av meninger, oppfatninger og personlige erfaringer og kunnskap fra intervjupersonene til forsker, meg. Intervju legger til rette for og åpner opp for muligheten til læring på en direkte måte fordi det er et sosialt samspill mellom intervjuobjekt og forsker, der begge er aktivt deltagende. Dette er en klar styrke ved denne metoden. Og det

kan være en utfordring om det er en asymmetri i relasjonen, at relasjonen ikke preges av likeverd.

Jeg kaller de jeg har intervjuet for informanter fordi det er det de er for meg. De har gitt meg informasjon om hva de mener om det temaet jeg ønsker å finne ut av. Hos Kvale og Brinkmann snakker de om ulike typer informasjon intervjupersonene besitter, og ulike benevnelser alt etter hvilken informasjon og rolle intervjupersonen har. Der intervjupersonen kalles medlem eller informant sier de blant annet disse intervjupersonene velges fordi de har særegne kunnskaper og kan få en rolle som eksperter. En annen modell er kalt læreren, der intervjupersonene oppfordres til å utforske og ta opp spørsmål som de finner relevante og som lar stemmene deres bli hørt. Noe som gir en interaksjon mellom intervjuer og intervjuperson som likner på en hverdagslig samtale. (Kvale & Brinkmann, 2021, s. 123) Her valgte jeg å ikke bruke begrepet «lærer» fordi det har en annen betydning for meg og ville ført til forvirring. Ved å bruke et slikt begrep mener jeg kan bli en svakhet i denne framstillingen til Kvale og Brinkmann. Begrepene forteller om ulike type rolle intervjupersonene har, men kan også forveksles med hva de er, hvilken stilling de innehar. Jeg tenker det enkle er det beste, skaper mindre rom for forvirring. De jeg intervjuet hadde god mulighet til å stille egne spørsmål, deres stemme ble hørt og intervjuene ble samtaler over gitt tema.

Det med meningsspørsmål sier Kvale og Brinkmann noe om. Når du har et kvalitativt forskningsintervju så bør det inneholde både meningsspørsmål og fakta spørsmål. Meningsspørsmål gjør det vanskeligere å få til et godt intervju enn fakta spørsmål. En må lytte til de uttrykte meningene og beskrivelsene samtidig som en må lese mellom linjene på de som sies. Det er lurt å jobbe med svarene, også de uttalte, formulere en sammenfatning av det intervjupersonen har sagt og spørre om det var dette personen mente. (Kvale & Brinkmann, 2021, s. 47) Dette er både en svakhet og en styrke i metoden. En må være fokusert og nøye. En god samtale/intervju kjennetegnes av at informanten får bekrefte sin mening og intervjuer tar seg tid til å forstå svarene. Noe jeg etter beste evne gjorde.

En god intervjuperson er lett å intervju, motivert, samarbeidsvillig, kunnskapsrik og veltalende. Selv om selve intervjudelen er topp, behøver ikke denne type intervjuperson å gi de beste innsiktene og de mest verdifulle svarene. Intervjuer må ha flere kvalifikasjoner; være åpen, følsom, klar, vennlig, styrende, kunnskapsrik, tolkende, kritisk, strukturert og erindrende

(Kvale & Brinkmann, 2021, s. 194). Jeg opplevde å ha motiverte, kunnskapsrike og veltalende og ikke minst veldig samarbeidsvillige intervjupersoner, kalt informanter, som jeg intervjuet. Om jeg selv innehar alle de ulike kvalifikasjonene som en intervjuer bør ha, er ikke like sikkert.

4.2 Utvelgelse:

Hvilke valg har jeg gjort og hvorfor? Jeg har valgt å intervjuere personer med høy utdanning og som har jobbet eller jobber i, eller samarbeider med Samisk kirkeråd, Samerådet og den norske kirke. Alle er godt voksne mennesker som bor eller har bodd i Troms og Finnmark. Alle har vært konfirmanter og de fleste av dem har hatt egne barn som har vært konfirmanter. De som jobber i den norske kirke av mine informanter innehar stillinger høyt oppe i systemet. Grunnene til mine valg er flere, jeg ønsker et overordnet syn og en overordnet forståelse av kirka, alt dette fordi jeg ønsker en mer teologisk og samfunnsmessig tilnærming, enn det en meningsmåling, og intervju av konfirmanter og konfirmant foresatte ville gitt.

4.3 Forberedelser til intervjuene:

Jeg søkte og fikk godkjenning på min forskning og lagde intervjuguide med spørsmålene, lagde samtykkeskjema til informantene og alle fikk tilsendt dette på forhånd og jeg hadde med skjemaene i papirutgaver til intervjuene. (Intervjuguide, samtykkeskriv og vurdering av behandling av personopplysninger er lagt ved avhandlingen som vedlegg). Selve intervjuene var samtaler der vi snakket om og rundt mine spørsmål og der min rolle var å få informantene sine meninger og holdninger og kunnskap artikulert.

Alle intervju starter med at jeg forteller og redegjør for min forskning og avhandling, hva jeg ønsker å ha svar på og hvorfor jeg har valgt å skrive om dette temaet.

Jeg har anonymisert alle informantene, og jeg har valgt å referere til Informant 1 til 5, i stedet for å gi de fiktive egennavn. Og jeg benevner informantene med prest, doktorgrad, mastergrad.

4.4 Gjennomføring av intervjuene:

Kvale og Brinkmann ser også på intervjueren og snakker om 3 ulike intervjuposisjoner som ikke finnes i ren form i virkeligheten, men som gir en oversikt over hva de kan være. Det er utforskeren som er interessert i meningene og holdningene til intervjupersonen, og trenger dypere inn under overflata til intervjupersonen og dens erfaringsverden. Intervjueren kan bruke en såkalt vennskapsmetode i sitt arbeid, der hun opptrer som venn og stiller spørsmål en

vanligvis ikke ville gjort som intervjuer. Her graves det dypt. En annen posisjon er opinionsundersøkeren, her vil intervjupersonens holdninger og meninger være veldig interessante for intervjueren. Disse blir behandlet som fakta og skal analyseres på avstand, alle fakta graves fram og disse dataene beholdes i ren form. Alt som sies i intervjuet blir behandlet som rapporter. En siste intervjuposisjon er kalt Deltakeren, her er intervjueren en deltaker som er aktivt med i samtalen. Og det intervjupersonen sier og forteller skal ikke analyseres, men kan utfordres videre i samtalen. (Kvale & Brinkmann, 2021, s. 119) Å ikke skulle analysere noe er en krevende oppgave, det hoppet jeg over. Jeg gjennomførte mine intervju, som en samtale der jeg ønsket mest mulig fakta og meninger og holdninger fra informantene. Dette samlet jeg til mitt materiale til bruk i analyse og drøftingsdelen. Å få innsikt i deres holdninger og meninger om bruk av kofte eller kapper for samiske konfirmanter, var hovedformålet med mine intervju. Ved å bruke flere av intervjuposisjonene oppnås best resultat, mener jeg,

4.5 Sammenheng mellom analyse og teori.

Som Postholm sier det er ikke mulig å legge bort individuell og subjektiv teori når en skal analysere data, men det hjelper forskeren å selv bli bevisst sine synspunkt, fordommer og antagelser. På den måten kan hun møte forskningen med mest mulig åpent sinn (Postholm, 2017, s. 87). I mitt tilfelle er det 5 ulike stemmer som har sine meninger og sine synspunkter som jeg prøver å analysere og å drøfte hva disse meningene betyr og hvilke svar dette gir.

Analysen skjer fra første stund, før en har begynt å samle inn data. Her snakker vi om den hermeneutiske sirkel, vi forutsetter en forhåndsforståelse, for å kunne forstå enkelt enhetene i helheten. For så igjen å kunne få en ny forståelse av hele helheten når alle ledd har blitt undersøkt. Det er teorien, sammen med opplevelser og erfaringer som forskeren har, som er brillene hun ser med, når hun samler inn, observerer og analyserer (Postholm, 2017, s. 99). Jeg hadde meninger før jeg begynte på denne oppgaven og fikk nye meninger og ny kunnskap undervis, både ved å lese teori og ved å gjennomføre intervjuene.

5 Historisk bakgrunn

5.1 Urfolk:

Samene i Sápmi, i Sameland, er et urfolk (Berg-Nordlie & Gaski, 2022). Fra 1990 har samene hatt status som urfolk i Norge. Staten Norge har anerkjent at samene er et eget folk, en egen

folkegruppe, som bor, og har bodd i det samme området fra før statsgrensene ble til. Og i tillegg, som vi leser av i internasjonale konvensjoner, har samene, i større eller mindre grad, en kultur og et språk som skiller seg ut fra majoritetsbefolkningen. Samene er i en minoritetssituasjon (Andreassen & Olsen, 2020, s. 52). Dette er viktig kunnskap å inneha for alle.

«Et urfolk er et folk som ser på seg selv og/eller er anerkjent som et urfolk, som har eller har hatt distinkte språk og kulturer, og som har bodd og levd i et område før den moderne nasjonalstaten og dens lovgivning ble etablert og statsgrenser ble trukket» (Andreassen & Olsen, 2020, s. 11). Disse kjennetegnene på urfolk er viktige og de gis bred støtte og anerkjennelse i både fagmiljøer og i politikken. En helt klar og etablert definisjon av urfolk har verken faglitteraturen eller politisk sett, klart å få til. En definisjon som både urfolk og forskere kan stille seg bak. Forståelsen av hva et urfolk er bygger på kjennetegn og stor enighet, i både internasjonale avtaler og i faglitteraturen (Andreassen & Olsen, 2020, s. 11). Derfor er det etter mitt syn viktig å aktivt bruke begrepet urfolk når det snakkes om samer og samisk kultur. Urfolk har en egen status, det handler om langt mer enn geografisk tilhørighet, og bevissthet om dette vil være med på å øke bevisstheten om at samene har særskilte rettigheter som urfolk. Videre tenker jeg slik; de som er født og oppvokst i et område der det bor samer og som kjenner til samenes historie, enten innefra eller utenfra, har en annen forståelse av urfolk og samer, enn de som «bare» lærer om det i barnehage og skole i dag. Her har utdanningssystemet i Norge en jobb å gjøre. Og også vi som driver med undervisning i kirka. Vi bør øke vår kunnskap og vår kompetanse om samer og urfolk, slik at vi kan formidle til barn og unge denne kunnskapen videre.

5.2 Samer:

Om jeg skal formulere noe kort om samer og deres historie vil jeg si noe slikt: Sápmi er bosettingsområdet til de fleste samene, og samene har ulike levesett som før definerte de i ulike grupper.

Samer er et urfolk og samene er en minoritet i Norge. Det handler ikke bare om språk, også om levesett og kultur. Samisk levesett, kultur og tradisjon har blitt «overkjørt» av norsk, svensk og finsk majoritetstenkning. Samene var her først og så kom andre og gjorde krav på landområdene, på samenes territorium og innførte sine levesett, sin kultur og sine lover som gjorde at samene ble kolonialisert, de ble fortrent fra sitt land, og klarte ikke yte motstand.

Samene i Sápmi er har ulike samiske språk, der er nordsamisk, sørsamisk, lulesamisk, skoltksamisk, pitesamisk, enaresamisk og noen flere. Og ulike levesett. Grensene til Sápmi, er ikke formelle, det vil si, det finnes ingen klare grenser på hva som er Sápmi og hva som er Norge. Samtidig pleier en å avgrense området Sápmi til Nord-Norge, Trøndelag og noen områder rett sør for Trøndelag. Utenfor Norge er finsk Lappland, svensk Norrland og russisk Kolahalvøya med i Sápmi (Berg-Nordlie & Gaski, 2022). På samme måte som nordmenn er forskjellige er også samer forskjellige, så når jeg bruker begrepet samer i denne teksten er det en generalisering av begrepet samer mer enn et forsøk på å være veldig nyansert på ulikhetene innad i gruppen.

Roald Kristiansen forteller i sin artikkel i Praktisk kirkelig årbok 2006, Barn, urfolk, distrikt, om samer og samers spiritualitet, med et utenifra blick (Kristiansen & Krupka, 2006) Det han skriver gir en innsikt i hvordan samer og det samiske har vært og er oppfattet av, av ikke-samer. Han skriver at for han i hans oppvekst på 1960 tallet, så var samer som samer usynlige. Samene unngikk som regel å ta på seg kofta når de skulle dra til byen. De trengte ikke den ekstra belastningen de da ble møtt med i byen. Det var ille nok å bli gjenkjent som same når en snakket. Det nyttet jo ikke å skjule sin samiskhet når en same snakket, både ordvalg og tonefall røpet straks fra hvilket samfunn en kom fra. Og det medførte erting og herming fra nordmennenes side, dette var helt vanlig og dagligdags. Derfor var belastningen stor nok om en da ikke i tillegg skulle demonstrer sitt etniske opphav ved å åpent bruke kofte (Kristiansen & Krupka, 2006, s. 40). Selv om dette han beskriver er fra 1960 tallet, er det dessverre ikke borte i dag. Denne ertingen, hermingen og negative fokuset er fortsatt tilstede i det norske samfunnet. Det er bare å lese kommentarfeltene under saker som har med samer å gjøre.

5.3 Fornorskningspolitikken og samisk oppvåkning

Fornorskning, samisk kultur og tradisjoner er blandet sammen i det virkelige liv, i hverdagen, jeg skal prøve å redegjøre for dette.

Fornorskningen var fra 1850 til omlag 1960. Fornorskningspolitikken var den offentlige politikken som ble ført av norske myndigheter for å innpasse samer og andre minoriteter til det norske samfunnet (Skogvang, 2022).

Dette sitatet hentet jeg fra Heftet om «Sjøsamisk klesbruk i gamle Lyngen»: «Som allerede berørt ovenfor legger ungdommen meget efter norsk skik saavel i klædedragt saavel i Hustel,

skjønt de mange gang møder modgang fra forældrenes side, hvilke sidste vil holde paa med det gamle. Det maa dog merkes at mange lapper sætter intet iveien eller til hinder ved fornorskningen. (...) For 15 aar tilbage brugte man næsten overalt her i Manddalen lappisk Klædedragt; nu derimod har man lagt af med alt, hvad der heder lappisk med hensyn til klædedragt saavel for ældre som for den opvoksende ungdom» (Antonsen, 1995, s. 5. kap). Her forteller Peder Arild Mikalsen, en folkeskolelærer og same fra Manddalen i Nord Troms om hva fornorskningen har forårsaket med tanke på koftebruk, både blant ungdommen og de voksne. Dette skrev han i 1896.

Og hvilke følger vi kan se av denne politikken i dag? Det vi kan se i dag er et generasjonsskille, der den eldste generasjonen ofte fortsatt er preget av fornorskningen og ønsker ikke å bruke kofte, og den yngre generasjonen ønsker å bruke kofte og er synlig stolt over sin samiske herkomst. I en kommune i Nord Troms, Kåfjord, er dette veldig tydelig. Her har den samiske oppvåkningen skutt fart og samisk doudji, samisk språk og kunst er blitt meget populært. Unge voksne og ungdom har tatt tilbake samisk kultur og uttrykksmåter, men det er mange av den eldre generasjonen som ikke vil vedkjenne seg sitt samiske opphav, noe som har ført til splittelse i flere familier.

En fortelling fra en sjøsamisk kommune i Troms kan vise oss i dag hvordan det var under denne politikken: Gerd Mikalsen fra Manddalen i Nord-Troms har skrevet en bok om hennes oppvekst i en sjøsamisk bygd. Hun forteller om hvordan fornorskningen ble gjennomført og hvordan den har satt sine spor i hennes familie. Han hun skriver om her er hennes egen far:

«Han ble en av de beste elevene i fornorskingsklassen

han gjorde det så grundig,

at han ble ikke engang gjenkjent av sine egne». (Mikalsen, 2016, s. 5)

Jeg tenker dette sitatet fra forordet til «Farsmålet» sier veldig mye om hva som ble gjort mot samer under fornorskingsprosessen.

Fornorskningen vil jeg påstå, ødela mye av den samiske kulturen, den samiske stoltheten og det samiske språket. Fornorskningen var også med på å viske ut bruken av kofte. Det var det norske

som gjaldt og da måtte en bruke norske klær også. På et punkt ble den samiske drakten og kofta noe en ikke skulle eller ville bli sett i. Her gikk mye samisk håndverkstradisjon tapt.

Sitat fra heftet «Sjøsamisk klesbruk i gamle Lyngen»:

«Lenge trodde vi ikke at det hadde vært brukt kofte her siden ingen kunne huske slikt. Det eneste som kunne føres tilbake til samisk klesdrakt og koftebruk, var ei lue, komager og komagbånd. Alle samiske områder med respekt for seg sjøl har kofte idag, så hvorfor ikke vi? Området har jo et levende samisk språk og andre samiske tradisjoner» (Antonsen, 1995). Forordet har Mary Mikalsen Trollvik skrevet. Gamle Lyngen er kommunene Lyngen, Kåfjord og Storfjord i dag.

Den samiske oppvåkningen kom sakte og sikkert fra sin spede begynnelse i 1970-1980 årene til den fikk et skikkelig puff i 1989 og i 1990. I 1990 kom samisk språklov og Sametinget åpnet i oktober 1989.

I 1991 startet urfolksfestivalen Riddu Riddu og med den ble den samiske oppvåkningen enda mer synlig. I dag er det vanlig å bruke kofte når en har samisk tilhørighet. Kofta har fått sin renessanse og det er flere som nå lærer doudji, samisk håndverk, og syr kofter til seg selv og sine nærmeste. Nå er det blitt vanlig, det som før var forbundet med skam og under kuing. Denne revitaliseringen har nok blitt mer synlig i sjøsamiske områder i Nord-Troms enn andre steder, er min opplevelse og erfaring.

Fortsetter denne avhandlingen med å redegjøre for hva konfirmasjon er, konfirmant kapper og liturgiske plagg.

5.4 Konfirmasjon:

I dag kan ungdom velge konfirmasjon hos Humanetisk forbund eller kirkelig konfirmasjon, og jeg skriver (selvsagt) om den kirkelige varianten.

Våre ungdommer deltar i undervisning i kristen tro, og denne undervisningstiden, kalt konfirmasjonstiden, avsluttes med høytidsgudstjeneste i kirken. Konfirmasjonen er et kultursakrament og en kirkelig høytid. Selve ordet konfirmasjon kommer fra latinsk confirmans, det betyr; å bekrefte, å styrke (Johnsen B. H., 1985, s. 6)

En konfirmant er en som stadfester, bekrefter noe. Konfirmasjonen må ses i sammenheng med det vi kaller misjonsbefalingen, fordi konfirmasjonen har både med opplæring og dåp å gjøre. Dåpen aktualiseres i konfirmasjonsundervisningen og i konfirmanttida. I undervisningen er det opplæringsmomentet som kommer inn, og ikke bare som kunnskapsformidling, men som en hjelp til å lære hvordan leve et kristent liv. Denne undervisningen av konfirmanter blir en meget viktig del av kirka sin dåpsundervisning og en del av dåpspraksisen (Holter, 2022, s. 228). Hva er det som blir bekreftet? Kort fortalt så er det dåpen som bekreftes i konfirmasjonshandlingen, dåpens «misjon» blir videreført i hver enkelt konfirmant, ved forbønn.

Jeg tenker slik om konfirmasjonen; den er en rite, en rite er et skille i ens liv, som markerer en overgang fra barn til voksen. Konfirmasjonen er en tradisjon, som har overlevd til tross for endringer, som mange ungdommer velger å delta i.

Før måtte en være konfirmert for å kunne jobbe, for å kunne gifte seg og for å bli voksen (Johnsen B. H., 1985, s. 15). Slik er det ikke i dag, jeg mener ungdom konfirmerer seg ikke av nødvendighet, men ofte på grunn av tradisjon, ritual og kultur og hva vennene velger å gjøre. Konfirmasjonen er en brytningstid i ungdommenes liv, der ungdommen tar et valg om tro, om tradisjon, ritualer og symbolhandling. Gjerne med råd og veiledning fra foresatte eller andre i ungdommen sin krets.

Konfirmasjonstiden kan gi et samhold som varer, slik var det for generasjonene før oss og slik er det nok for mange i dag også. Konfirmantene har opplevelser i lag, de har undervisning i lag, de samtaler og drøfter, de jobber i lag, dette kan gi et samhold og i dette samholdet deles opplevelsene, kulturen og tradisjonene. Konfirmasjonen er en tradisjonsbærer. En tradisjon som overføres fra en generasjon til neste generasjon.

Dette gjelder også samiske konfirmanter. I tillegg har samiske konfirmanter også den samiske arven med sin kultur, sin tradisjon og sitt uttrykk, som de skal være en del av og å bære denne arven videre. Egen samisk konfirmant leirer, der samisk trosliv, samiske kirkeliv, samisk språk og samisk kultur står i fokus. Disse leirene samler samiske konfirmanter fra sine hjemme menigheter til felles leir. Samiske konfirmanter følger undervisningsopplegget i sine hjemme menigheter, samisk konfirmant leir er et tilbud i tillegg (Samisk kirkeråd, u.d.).

5.5 Konfirmantkappa:

Hvit konfirmasjonskappe er noe de fleste vil forbinde med konfirmasjon og konfirmanter. Litt om historikken og symbolbruken. De hvite kappene er en tradisjon i Norge som kom på 1950 tallet (Holter, 2022, s. 235). Hvit konfirmantkappe har en symbolsk betydning i tillegg til estetikken. Den liturgiske fargen hvit betyr hellighet, uskyld, renhet og Kristi tilregnede rettferdighet (Holter, 2022, s. 43). Min oppfatning er at i dag er hvit konfirmantkappe blitt kutyme for konfirmanter, kanskje til og med selve symbolet på en konfirmant, selv om den først kom i bruk på 1950-1960 tallet.

Og bruken av parameter – spesielle klær- i gudstjenesten er noe som går langt tilbake i tid, til den gamle pakt. Kristenspesifikk klessymbolikk finner vi i det nye testamentet, knyttet til dåpen: «*Alle dere som er døpt til Kristus, har kledd dere i Kristus*» (Gal 3,27; jfr. Rom 13,14) (...) Hvite klær brukes tradisjonelt av dåpsbarna, konfirmantene, presten og bruden» (Holter, 2022, s. 44).

Bruken av konfirmantkapper hadde og har enda i dag lokale variasjoner. Det var rundt 1950-60 tallet det ble mest vanlig å bruke hvit konfirmantkappe på konfirmasjonsdagen (Johnsen B. H., 1985, s. 69). Før den tid har det vært forskjellige normer for hva en skulle og burde kle seg i på konfirmasjonsdagen, og på overhøringsdagen. Guttene kledde seg i dress og jentene i kjoler, ordentlige penklær, som ofte var gaver til konfirmasjonen. Fargene på kjolene har variert, fra lyse/hvite til sorte, mens dressene har vært mørke hele tiden. Bunad, konfirmasjonsdrakt og samekofte er også nevnt i boka «Den store dagen» av Birgit Hertzberg Johnsen (Johnsen B. H., 1985).

Jeg snakker ofte til konfirmanter om konfirmantkappa på denne måten: En stor hvit kappe som omslutter hele konfirmanten, slik Guds kjærlighet omslutter oss, en kappe som vi skal vokse i, i likhet med troen. Slik dåpsbarn bærer en hvit dåpskjole, videreføres symbolet i den hvite kappe i konfirmasjonen.

5.6 Liturgiske farger og klær:

I boka om «Liturgiske klær»; (Lundby, 2018) leter jeg etter svar på om konfirmant kapper også kirketekstiler?

Lundby skriver om liturgiske klær og jeg ønsker å finne ut hva hun skriver om konfirmant kapper. Hun henviser til «Regler for liturgisk inventar og utstyr» der det står blant annet: «(...) vanligvis være behov for alba, stolaer (...) Hvite kapper til konfirmanter» (Lundby, 2018, s. 59). I innledningen i boka «Liturgiske klær» skriver Lundby om gudstjenesten, når vi feirer Guds nærvær. Gudstjenesten formidler mer enn ord, gudstjenesten kommunisere med oss gjennom det vi ser rundt oss, hvor vi blir delaktige og tar imot gjennom sansene våre. Videre skriver Lundby om visuell kommunikasjon, det å høre med øynene, som er et språk uten ord, rikere på følelser og nyanser, uttrykksfullt. I det liturgiske språket, der symbolene er fortellinger, er det å tolke, tyde, høre med øyne og å ta imot, selve grunnprinsippet (Lundby, 2018, s. 3). De hvite konfirmant kappene er med andre ord med på å formidle gudstjenesten til menigheten. De hvite kappene har sitt språk som sier dette er konfirmanter som er i hovedsetet i dag, de er viktige i dagens gudstjeneste.

5.7 Samisk kofte

Det å være samisk, føle seg samisk, tilhøre en samisk tradisjon, er mye mere fritt i dag, det snakkes og skrives om samisk tilhørighet på en «ny» måte i dag enn for bare 30 år siden. Det har blitt en samisk oppvåkning. Det er 30 år siden den samiske nasjonaldagen 6. februar ble feiret for første gang og det er 20 år siden det ble nasjonal flaggdag på denne datoen. (Funfact; det var et forslag fra Kåfjord SV som førte til denne nasjonale flaggdagen). Det samiske er mer akseptert i dag, likevel er det fortsatt mye hets og negativ omtale av samer og det samiske i dag.

Om samisk kofte skriver Harald Gaski, kofta er det tradisjonelle klesplagget til samene, koftene sys forskjellig alt etter hvilket geografisk område de tilhører, og noen kofter viser til slektskap. Koftene er ulike for menn og kvinner og de kan vise sivilstatus. Kofta er en viktig identitetsmarkør, som uttrykker både områdetilhørighet og slektskap. En kan også gi kofta et personlig preg, ved å bruke ulike materialer og farger (Reaidu & Gaski, 2023).

Alle mennesker har bruk for klær og klærne har blitt laget av de materialene en fikk tak i. Slik har det vært fra tidenes begynnelse, er mine betraktninger om det. Gaski skriver også om ulike typer stoff som koftene har blitt og blir lagd av; for samer ble de første koftene laget av skinn, reinskinn, saueskinn og geiteskinn. Klærne måtte selvsagt være både varme og funksjonelle. Siden ble ullstoff mer vanlig å bruke (Reaidu & Gaski, 2023).

Min klare mening er at kofta er blitt mer enn et plagg, mer enn en drakt, den har blitt et viktig symbol. Symbol på tilhørighet, på bevisstgjøring og på stolthet og frihet. Det er blitt viktig å verne om det samiske, verne om disse tradisjonene og dette urfolket. Kofte og de andre plaggene til samisk drakt, har fått en endring, fra å være klær som ble brukt for å verne kroppen til et festplagg og til å markere på en tydelig måte tilhørighet til samefolket.

6 Presentasjon av materiale og analyse:

6.1 Informant 1 innehar en høy stilling i den norske kirke, prest.

Informant 1 mener vi kan argumentere på to måter når det gjelder om konfirmanter skal bruke kofte eller kappe på konfirmasjonsgudstjenesten. Ene argumentet er; den hvite konfirmantkappa har en sammenheng med dåpskjolen, dåpskjolen er som ofte hvit, og at det er likt, likt på den måten at en ikke trenger å tenke så mye på hva en har under kappa, at en ikke har råd til så fryktelig dyrt tøy. Den sosiale biten skjules av kappa. Dette er iallfall et godt argument der det bare er norske konfirmanter.

Det er tradisjonelt i samiske områder å bruke kofte. Og da å si nei til at samiske konfirmanter kan bruke kofte, ville vært et nytt overgrep mot det samiske. Da ville det mest rimeligste, mest rettferdige, å gjøre forskjell, la de samiske konfirmantene som ønsker å bruke kofte, få bruke kofte. For å påtvinge en likhet i denne saken, etter hundre og tjue år med fornorskning, ville være å bidra til sinne og aggresjon. Informanten ville argumentert for en ulikhet her, en valgfrihet, de som vil bruke kofte bruker kofte, de andre bruker kappe.

Både kofte og bunader koster veldig mye og mange familier har ikke råd til disse utgiftene, da er det særlig på norsk side fornuftig å ha hvite kapper. Og som sagt en likhet er ikke alltid rettferdig, en må gjøre forskjell her.

Hvem skal bestemme hvordan dette skal være i de ulike menighetene? Synes det egentlig bør bestemmes lokalt, sier informant 1. For det er bare kutymer på dette, ikke noen regler, på kappebruk. Man har nok tenkt at det er fint og praktisk, hensiktsmessig og fornuftig å bruke kapper, men med den lange historien ville det vært rart å nekte samiske konfirmanter å bruke kofte. Foresatte til norske konfirmanter vil nok spørre hvorfor kan en ikke lar de med bunad også få slippe konfirmant kappa, men her ville altså informanten argumentert for akkurat dette, at det er en forskjell, en tradisjon.

Lokal bestemmelse, være åpen på denne valgfriheten for samiske konfirmanter, med begrunnelse i tradisjon, ikke i fornorskningspolitikken. Den samiske kofta er jo også et statement, et politisk statement som vi ønsker å få fram.

6.2 Informant 2, universitetsutdannet, mastergrad, jobber i samisk kirkeråd.

Informant 2 sier samiske konfirmanter ikke skal bruke hvit kappe, dem skal bruke kofte, fordi det er tradisjon. Det lokale uttrykket skal bestemme mer, især i de områdene der samer er majoriteten, blir noe vanskeligere der samer er i mindretall. Og andelen samer vil jo variere fra sted til sted og fra år til år. Da kommer dette med del-kolonialisering inn. Det er fler og fler som finner ut av sin samiske bakgrunn og ønsker å bruke kofte, i såkalte «norske» menigheter. Og det kan bli et dilemma i de menighetene som har flest norske konfirmanter og de bruke konfirmant kapper, for de samiske konfirmantene som ønsker å bruke kofte. Likevel mener informant 2 prinsipielt at samiske konfirmanter skal bruke kofte. Informant 2 synes det er vanskelig å sette kofte opp mot kappe, ønsker ikke å gjøre det, da blir det en polariserende debatt. Må nyansere det mer, for eksempel har sørsamisk menighet løst dette med å bruke blå kappe til konfirmantene. I den menigheten ville de bruke kappe, men ikke en hvit en, de valgte blå kappe fordi blå er en mer samisk farge. Dette er en god løsning som fungerer i den menigheten, uten noe mer ytre debatt. Det er nok retninga å gå, ved å ikke bruke en mal til alle.

I Kautokeino for noen år siden ble det en sak, en debatt om konfirmant kapper. Og de lot foreldregruppa finne løsningen, noe informant 2 er uenig i. Informant 2 vil ha en større debatt, med flere involverte enn bare foreldregruppa til konfirmantene. En lengre prosess må til, en større debatt som blir løftet opp i systemet, i den norske kirke. Gjerne helt opp til kirkerådet, kirkemøtet. Avgjørelsen bør tas høyt oppe når slike saker kommer opp år etter år.

Bakgrunnen for denne saken i Kautokeino var kostnadene for kofter, den økonomiske biten og presset dette skapte i konfirmantfamiliene. Det ble veldig tydelig på konfirmasjonsdagen hvem som hadde ressurssterke familier og ikke.

Det kan føles fremmedgjørende bli «tvunget» til å stå i en hvit kappe, selv om en kan argumentere teologisk for kapp. (Linken til dåpskjolen, symbolfargen hvit og så videre). Fordi teologien ikke har nok rotfeste. Ikke alle konfirmanter ser på seg selv som kristen. Det er mer en tradisjon enn kristendom.

Denne debatten bør løftes opp i systemet, en må se det større bildet, dette handler om fornorskningsprosessen som har vart lenge og holder mye på å revitaliseres, vi får en rapport i juni om forsoning. Mange er klar over hvor vi er i tida, så å løfte denne debatten om hvite kapper, det handler ikke bare om at samer ikke har lyst å bruke hvit kappe, det handler om at en er klar over at en tilhører en minoritet og en ønsker ikke at majoriteten skal bestemme over en.

Kirka er viktig i samiske områder og i nord. Kirka er en viktig aktør og flere steder i Finnmark, i samiske områder, konfirmerer 90% av ungdommene seg. Derfor bør denne debatten behandles godt innad i kirka.

Og de som jobber med konfirmanter bør ha en god kulturkunnskap, samisk kulturkunnskap. Med god kunnskap møter en utfordringene på en best mulig måte.

6.3 Informant 3, høy stilling i den norske kirke, lang fartstid, prest.

Informant 3 starter med å si at problematikken er velkjent. Og at denne problematikken har ført til indre stridigheter i menigheter. Når samiske konfirmanter begynte å bruke kofte så var det mange foresatte som reagerte, med ganske kraftige reaksjoner også. Fordi flere foresatte ønsket at konfirmanter skulle bruke hvite kapper. De kunne bruke kofte, men ha hvite kapper utpå. Dette førte til kraftige diskusjoner. Ikke bare i konfirmantgruppa, foresatte gruppa, men også i media. For eksempel i Porsanger, der var det ganske heftige diskusjoner. Dette var på 2000 tallet. Konfirmantene der våkna opp til en samisk bevissthet og flere konfirmanter sydde egne kofter. De likte ikke at deres egen-syddede kofte skulle skjules under hvite kapper på konfirmant gudstjenesten. De følte det ble på en måte et overgrep.

Det å ikke få stå fram som samer, med de symbolene som kofte representerer, da måtte det forhandlinger til, det måtte jo avgjøres og biskopen kan ikke avgjøre det. Det må avgjøres lokalt, faktisk av menighetsrådet. Ofte så vegrer menighetsrådene seg for å ta slike konflikter, men de må det fordi de er et offentlig organ. Og i dette tilfellet fant de en løsning, en god løsning, konfirmantene fikk velge hva de ville bruke, kofte eller kappe. Da kom spørsmålet, hva med de som bruker bunad? Det ble noen ulike løsninger på dette spørsmålet, en del plasser ble det vedtatt at de som ville bruke bunad, uten kappe, kunne det. Men de fleste stedene, etter informant 4 sin erfaring, ble det enten kapper eller kofte som var valgene. Forskjellen mellom kofte og bunad kommer nok av markering av etnisitet, bunaden har ikke samme

identifikasjonsverdi som kofta. Og at de som bruker bunad ikke er en minoritet, men tilhører majoriteten.

Det er jo spørsmål om å synliggjøre minoriteten. Så erfaringen er at det har løst seg, selv om det har vært konflikter. Har ikke helt oversikten over hvordan det er i dag.

Det er jo interessant å se bilder fra 50-60 tallet i en menighet som Kautokeino, der går alle i hvite kapper. Selv om foreldrene hadde kofte på i kirka. Kirka var koftekledd, men konfirmasjonen det var hvite kapper. Skillet kom nok i overgangen 60 til 70 tallet. For i 1978 var det ikke en hvit kappe å se i Kautokeino på konfirmasjonsdagen. Og ingen spørsmål ble stilt om dette. Det var kofter og noen få bunader å se. For i Kautokeino var majoriteten å bruke kofte.

Det har jo blitt et sosialt problem, fordi kofta har blitt så dyr. Folk setter seg i gjeld for å kunne følge med i «koftepresset». Man skal jo ha utstyr til kofta, alle tilbehør, som tørklær, sølv og slikt, koster mye. Det er fryktelig dyrt. Det har hendt at folk har måttet ta opp lån, og har måttet søkt sosialhjelp for å klare disse kostnadene. Og den utviklinga er ikke god. Så det er den negative siden av dette. Klespresset er så stort, det må være nytt og fint, det er blitt status å kunne ha det beste. På en måte så er det blitt et moteshow og det er ikke heldig. Dette er en annen strid, enn den som var mellom kapper eller kofter. Da var ikke utstyret i fokus, slik det er i dag.

Kappene kom i bruk i etterkrigstiden, for å anonymisere, få bort klespresset som var den gang. Det var ikke alle som hadde råd til nye penklær til konfirmantene. Kappene var ment for å anonymisere og for å uniformere, til en viss grad. Her skulle alle være like. Nye skikker med kapper kom på 60 tallet.

Man har ordnet seg litt forskjellig i de ulike menighetene, som har hatt dette som et strids-tema. Det har vært strids-tema som har virvlet opp støv, ganske mye støv. Og det er menighetsrådene som må ta avgjørelsen, det er rette organ til den jobben. Biskop kan megle i saken, men menighetsrådet som må avgjøre. Ved å fatte et vedtak vil saken roe seg.

Har hørt om konfirmanter som har måttet ta kappe utpå kofta i dag, men det er nok et passert stadium. I dag er man mere bevisst et multikulturelt samfunn og det å synliggjøre det multikulturelle. Da kappene kom var det mest et sosialt tiltak, for å jevne ut sosiale forskjeller,

mens nå er det viktig å synliggjøre det multikulturelle samfunnet med de rettighetene man har som minoritet.

6.4 Informant 4 er prest og innehar en høy stilling i den norske kirke.

Sør samisk område egen samisk menighet og her har de valgt å bruke blå kapper til sine konfirmanter. Saemien Åålmege er en katedral menighet, på lik linje med døvekirken, der er medlemmene både med i sin hjemme-menighet (soknemenighet) og i Saemien Åålmege, samisk menighet. I Saemien Åålmege har man valgt å bruke blå kapper til konfirmantene. De tok ut en samisk farge og det ble blå. De har fått sydd opp kapper som de bruker konfirmasjonsgudstjenesten. Konfirmantene som er medlemmer i Saemien Åålmege, følger enten konfirmant opplegget i sin hjemmemenighet og i Saemien Åålmege, eller de følger bare konfirmantprogrammet til Saemien Åålmege. De som følger begge oppleggene/programmene blir konfirmert to ganger. I to forskjellige kontekster. De følger vanlig opplegg, konvensjonelle regler, i sine hjemmemenigheter med tanke på kapper, og blå kapper i Saemien Åålmege.

For å bli medlem av Saemien Åålmege må du fylle noen kriterier, men man splitter ikke familier, familienettverket er viktig. Er den du er gift med norsk, blir også denne medlem og barna blir medlem.

Konfirmentkapper har jo en forbindelse til dåpen, nå er det en kjole som er passe stor, og ikke altfor lang, man har vokst i troen, dåpsbarnet har kommet til skjells år og alder. Det er ikke tilfeldig at kappa er hvit, det er dåpsfargen som kommer igjen. Symbolikken, det ser vi i liturgien i konfirmasjonstida, det er mange forbindelser til dåpshandlingen i liturgien. Det andre er jo konfirment kappa sin funksjon, som et slags vern. Alle ser likedan ut og det er ikke et vern at alle ser likedan ut, men et vern mot utenforskap, i forhold til hva du har under kappa, har dine foreldre råd til bunad eller kofte? Er det mulig å skaffe det? Har konfirmenten lånt pen dressen fra broren sin og slikt. Det at alle ser likens ut og også et vern mot sosial og økonomisk diskriminering. Dette vernet mot utenforskap var jo også en del av begrunnelsen til at kappene ble tatt i bruk og det er fortsatt en del av de overveielsene som må gjøres. Det er mer tydelig de siste årene enn det har vært på lenge.

Hvordan skal en møte konfirmanter som ønsker å bruke kofte og ikke kappe? Det er jo en kjent situasjon å komme opp i. Ungdom har større eller mindre av sin identitet i de klesplaggene de velger å ha på seg i konfirmasjonen, det er jo veldig få gutter som har bunad og det har med

vekst, alder og slikt å gjøre. Samisk ungdom som er det aktuelt for, å ha gapta (sørsamisk), gakti (nordsamisk), har ikke den utfordringa på samme måte. Vi ser at for samisk ungdom er det like aktuelt for jenter og gutter å bruke kofta.

Det er jo også de jentene som velger norsk bunad, de har jo også valgt en tydelig identitets markør. Og hvordan skal man forholde seg til det? Skal det ikke være sånn, det å ha norsk identitet, skal være en grunn til å ta av seg kapp? Hvis kapp skal være et plagg som vi tar på oss for å gjøre oss likens? For konfirmanter, norske konfirmanter med tydelig og dyp identitets plagg, er jo det spørsmålet like relevant som det er for samiske konfirmanter. Så det er jo dilemma man står i og som man vil komme i mange menigheter.

Informant 4 blir spurt om hvordan løse dette og mener det er en veldig viktig samtale å ta, gjerne på et foreldremøte. Og at de som har ansvar for konfirmanttida i menigheten er forberedt på samtalen, for den kan og vil komme. Det er best og være i forkant og ta denne samtalen tidlig i konfirmanttida. Dette kan fort bli en heit sak om den ikke løses.

Både kofte og bunad koster mye, det blir fort 50000 kr. Det er et stort løft denne familien gjør for å gi ungdommen en etnisk definert drakt. Informant 5 blir spurt om hen likestiller bunad og kofte og svarer at en skal være litt nøye med å si at disse ulike type nasjonaldrakter, som jo også definerer ungdommen, er på en måte paralleller som en bør ha med i vurderinga. I noen sammenhenger krever det å bære kofte mer mot av den enkelte ungdommen, enn det å bruke bunad, likevel er det kulturelle ytringer og tilhørighet som utgjør Norge. Og det bør en ha med seg som ansvarlig beslutningstaker.

Hvem skal ta beslutningene? Informant 4 mener det er klokt at menigheten bestemmer seg for en profil, slik at konfirmantansvarlig ikke alene blir kastet ut i beslutningsprosessen, det ville vært uheldig. Også er det klokt med en beslutning som varer noen år. Vil nok forankre beslutning hos menighetsråd eller sokneprest. Det å ha en helhetlig politikk, der man beslutter å la konfirmantene få bære kofte uten kappe over eller lar det være valgfritt, for alle. Kofte, bunad, med eller uten kapper, helt valgfritt. Da får man eksponert alle forskjellene, iallfall.

6.5 Informant 5, universitetsutdannet, doktorgrad, jobbet i Samerådet.

Informant 5 har også barn som har vært konfirmanter, samiske konfirmanter i menigheter der samiske konfirmanter var i klart mindretall. De to eldste barna brukte kofte da de ble

konfirmert. De brukte ikke kappe fordi de har kofte og det er deres tradisjon. Konfirmantene gav selv beskjed om at de ville ikke bruke kappe, de ble konfirmert i Tromsø og det var ikke noe sak om det.

Informant 5 forteller at det var en sak i Kautokeino for et par år siden, der rådet bestemte at alle konfirmantene skulle ha kappe på. Der er situasjonen en annen enn her i Tromsø, der blir presset på selve påkledningen så stor, det blir forventet at en skal ha både slikt og sånn på seg, søljer og sølv, at det blir for mye fokus på påkledninga. Derfor valgte rådet å ta bort dette presset ved å si at alle skal bruke kappe. Det ble for stort økonomisk press og kofta med sitt tilbehør er dyrt. Det er ikke alle som har noen som kan sy og lage dette selv. Mange foreldre begynner å spare når barnet er født og det er vanlig at gudforeldre gir belte og sølv i dåps gave. Og selv da kan det blir for dyrt for familier.

De alle fleste i Kautokeino bruker kofte på konfirmasjonsdagen, slik var det iallfall før, og har de kappe på, så har de kofta under kapp. Selv de som ikke er samiske bruke kofte, vet ikke helt motivet for det, men de ønsker vel å gjøre som de andre, de ønsker å følge den tradisjonen og kulturen som er der.

Så er det kvinnens posisjon som duojár, den som lager klærne, de har hatt en livsviktig funksjon. Man måtte ha klær som var gode når en arbeidet på fjellet, vidda, ute hele året. Du var nødt til å ha folk som kunne lage disse klærne slik at du kunne berges ute. Var du en flink duojár så ble du også ettertraktet på ekteskapamarkedet, du økte din posisjon i samfunnet. Nå for tida er det ikke så mange som kan sy, og folk har fått andre jobber, færre som driver med rein nå. Men enda så er det bare de tradisjonelle klærne som er best, når en arbeider på fjellet.

Tilbake til kofte eller kappebruk, hvilke erfaringer og tanker har du rundt det? Informant 5 svarer at om de hadde fått beskjed om at deres konfirmanter måtte bruke kappe så hadde de nok ikke laget noe stor sak av det, men det var helt ok for menigheten at de brukte kofte og ikke kappe på sine konfirmasjoner.

Det er jo konfirmanten sin dag, og en vil tro at alle synes det er greit de får en fin dag. Dagen kan inneholde mye pæs (stress) og om kapp gir mindre pæs og de synes det er greit å bruke den, så er det ok. Det er mye som skjer rundt konfirmanten som kan gi stress og ta fokuset vekk fra å ha en fin konfirmasjon, det kan være sosialt stigma, vurdering av kofta og arbeidet som er

langt ned i den, ønsket å ikke skille seg ut, men bare være en av alle. Denne stormen har ikke informanten vært en del av selv, men har gjort seg noen tanker rundt det.

Kofta er en måte å vise at tradisjonen lever fortsatt, selv om den har endra seg og det er nye tider, så er dette en tradisjon som lever. Det er en forskjell til for eksempel bunaden, bunaden er kun et festplagg, mens kofta er et levende plagg. Kofta endrer seg etter slekt og tid, men bunaden er den samme hele tiden, her skal alt være på millimeteren. Det er mer normer som følges med kofta, ikke regler.

6.6 Sammendrag av materialet

Informant nummer	Argumentasjon			Hvordan bestemmes bruk av kapp eller kofte?	Hvordan forebygge at dette blir en problematikk?
	Etiske refleksjoner	Politiske refleksjoner	Teologiske refleksjoner		
1	Kappe skjuler sosiale forskjeller	Påtvinge likhet etter 120 års fornorskning= nytt overgrep	Hvit kappe trekker tråden tilbake til dåpskjolen	Dette bør avklares lokalt Ingen regle, kun kutyme	Argument for bruk for kofta
2	Tradisjon for kofte i samiske områder, å nektes =nytt overgrep	Bruk av kofte er også et politisk statement som vi ønsker å få fram	Hvit kappe = dåpskjolen	Bør bestemmes høyere opp i systemet	God og tydelig kunnskapsformidling om det samiske
	Tradisjon og prinsipielt for å bruke kofte for samiske konfirmanter	Samer = koftebruk	Ikke nok kristen rotfeste, mer tradisjon		
3	Det å måtte skjule kofta føles som et overgrep	Kofta er et uttrykk for samisk tilhørighet og bevissthet	Innføring av kapper hadde ikke teologisk forankring, men var et	Dette må avgjøres gjennom forhandlinger og vedtak i	Ved å fatte vedtak. Selv om diskusjonen virvler opp

Informant nummer	Argumentasjon			Hvordan bestemmes bruk av kapp eller kofte?	Hvordan forebygge at dette blir en problematikk?
			forsøk på uniformering og utjamning av sosiale forskjeller i etterkrigstidens fattigdom	menighetsrådene	mye støv vet et vedtak i menighetsrådet roe saken
	Å tillate kofte handler om å synliggjøre minoriteten i områder der samisk er minoritet	De som bruker kofte er en minoritet i motsetning til bunad som representerer majoriteten av befolkningen			
	Kofte er dyrt og folk setter seg i gjeld og må ha sosialhjelp til kostnaden. På en måte har det blitt et moteshow og en annen strid enn den som var mellom kofte og kappe				
	Kofte er en synliggjøring av det multikulturelle samfunnet vi lever i, med de rettigheter vi har				
4	Kappa skjuler utenforskap, et vern mot diskriminering	Identitetsplagg	Kapper har forbindelse til dåpen, dåpsbarnet har vokst i troen, kappa er passe stor, hvit farge	Menigheten ved menighetsråd bør bestemme saken, gjøre vedtak som står noen år.	Bør drøftes tidlig i konfirmantåret av ansatte som har god kunnskap og

Informant nummer	Argumentasjon			Hvordan bestemmes bruk av kappa eller kofte?	Hvordan forebygge at dette blir en problematikk?
			er dåpsfargen som kommer igjen. Kappa er et slags vern		kjennskap til saken
	Kofte er dyrt, ikke alle familier har råd til denne kostnaden				
5	Kofte er kostbart, det koster mye	Samer bruker kofte på grunn av tradisjon, vise sin etnisitet			
	Kofte er et levende plagg, som er i stadig utvikling	Kvinnens posisjon som duojár			
	Kappa gir mindre press og skaper ro				

Hvilke teorier, grunnholdninger har de ulike informantene sitt ståsted fra? Slik ville jeg satt informantene i ulike ståsteder: Informant 2 sitt ståsted er fra den post koloniale teorien. Informant 5 har sitt ståsted fra likestilling og informant 4 har avkolonialisering og anerkjennelse. Anerkjennelse har også informant 1, og informant 3 har kvinnesak, likestilling og kulturforståelse.

Både loven og ritualer kan og vil forandres over tid, og i kirka tar slikt gjerne lang tid. Tradisjoner føles noen ganger fastlagte, men selv de forandrer seg, de utvikles videre, noen sier til det bedre og andre sier at de ikke blir bedre. Slik er det også med konfirmantkappebruken i Den norske kirke. Bruk av hvit konfirmantkappe er et ritual, en tradisjon som ikke er så gammelt. Faktisk ikke mer enn omtrent 50 – 60 år. Og i et slik kutyme eller ritual om en vil,

kan en godta argumenter om å ikke bruke hvit konfirmantkappe, og la de med samisk bakgrunn få bruke kofte i stedet?

7 Drøfting:

Med bakgrunn i at det ikke er noen sentrale retningslinjer eller veileder knyttet til spørsmålet om bruk av kofte eller kappe for samiske konfirmanter ønsket jeg å undersøke hvilke implikasjoner de ulike alternativene innebærer. Med utgangspunkt i et postkolonialt perspektiv vil jeg drøfte kofta som samisk identitetsmarkør. Videre vil jeg se på andre implikasjoner knyttet til betydningen av konfirmasjon som en overgangsrite, der sosiale forskjeller kan bidra til sosialt stigma om det åpnes for valgfrihet mellom kofte og kappe. Jeg undersøker også om fraværet av kappe kan gi konfirmasjonen et mindre kirkelig preg.

Jeg vil begynne med argumenter for bruk av kofte, deretter for bruk av hvit kappe, så spørsmålet om hvem som skal bestemme før jeg avslutter med en drøfting av hvordan forebygge at dette spørsmålet blir et dilemma.

7.1 Argumenter for bruk av kofte

Alle informantene, som alle er kunnskapsrike og har erfaringer fra levd liv og arbeid, uttrykker et tydelig ønske om at samiske konfirmanter skal få bruke kofte på konfirmasjonen. Og de har alle et ønske om å la samiske konfirmanter få selv bestemme sin koftebruk i konfirmasjonsgudstjenesten. Sagt med andre ord, kappebruken bør være valgfri. Likevel er det noe saker, oppfatninger som er ulike og som gir nyanser.

Informant 4 likestiller kofte med bunad, det gjør ikke informant 1 og 3, de mener helt klart det er større forskjeller på å bruke kofte enn bunad i stedet for hvit konfirmant kappe. Kofta er en identitets markør, en etnisk definert drakt og som det krever mot til å bære, især i de områdene der samene er i mindretall. Informant 4 mener i tillegg også at bunaden er et etnisk definert klesplagg, som bør likestilles med kofta. Iallfall må vi som arbeider med konfirmanter ha dette med i betraktninga og i beslutningene. Dette er ikke informant 1 og 3 sin oppfatning, de sier det er helt klart forskjell mellom kofte og bunad, kofta brukes av samer som er et urfolk og som har sin helt klare identitet og etnisitet. Og samer som urfolk og som minoritet stiller i en annen kategori. Som blant annet beskrevet i boka «Urfolk og nasjonale minoriteter» av Andreassen og Olsen.

Tradisjon er forklaringen fra informanter om hvorfor de mener konfirmanter skal bruke kofte i konfirmasjonsgudstjenesten og ikke hvit kappe. Det de henviser til er tradisjon fra samisk kultur. Her snakker informant 5 om håndverkstradisjon og om de som syr kofter og tilbehør, hun som syr kalles duojár. Vi har nok ikke et godt nok norsk ord på det, det er noe langt mer enn en syerske. Kvinners posisjon i denne tradisjonen er sterk, derfor er det viktig å verdsette alt arbeid og kunnskap som vises i de nylagde koftene. Har blir det en liten kulturkollisjon, der selve arbeidet nedlagt i kofta, blir vurdert, men med nysgjerrige øyne, ikke misunnelse eller negativ kritikk. Mens på norsk side vil en kritisere en bunadssyerske som ikke har gjort alt etter boka. Kofta er et levende plagg mener informant 5. Det samiske må synliggjøres, mener flere av informantene og informant 3 snakker om identifikasjonsverdi til kofta, til det samiske, er mye større enn til bunaden og det norske, fordi samer er i minoritet og det norske ved bunaden er i majoritet.

Hvit konfirmantkappe er en rundt 60 års tradisjon i den norske kirke. Samisk kofte har en vesentlig del lengere tradisjon, her snakker vi århundre. Når en ser på tidslinjen for kappe- eller kofte bruk hos konfirmanter fra like etter andre verdenskrig, i Troms og Finnmark, så gjorde den hvite konfirmant kappas sitt inntog på 50-60 tallet til at de fleste har brukt hvite kapper fra 60 tallet og fram til i dag, mens kofter, brukt i konfirmasjon, har vært vanlig fra omtrent tidlig 70 tall og til slutten av 90 tallet, så kommer et nytt skille rundt 2000 tallet, med mye uro og diskusjoner.

Hvorfor er dette en sak? Dessverre så er det ikke nok kunnskap og kjennskap til samisk kultur, levesett, tradisjon og kirkeliv. Det er mange som ikke vet nok om det samiske og som må få mulighet til mer kunnskap og få bli kjent med samisk historie, undervisningen og da utdanningssystemet har her en jobb å gjøre (Andreassen & Olsen, 2020, s. 9).

Postkolonial teori peker på å gjenopprette samene sin selvstendighet, deres levesett, etter at kolonialiseringstiden er over. Å ta tilbake det som gikk tapt under fornorskningstiden. Den hvite kappas kan føles som et nytt overgrep om den blir tvunget brukt. Og vi bør være forsiktig med bruk tvang uansett og spesielt der forhistoriene har vært preget av slike hendelser.

Kirka sitt arbeid med samisk teologi er viktig å arbeide videre med. Samisk kirkeråd er også en aktør som er sentral i spørsmål om samisk kirkeliv. Så mulig denne problematikken bør

diskuteres høyere opp i kirkesystemet og i styrende organer. Ikke nødvendigvis for å treffe beslutninger, men mer for å sette saken på dagsorden.

7.2 Argument for bruk av hvit kappe

Argumenter for å bruke hvit konfirmant kappe er blant annet av det økonomiske slaget. Det koster mye penger og få sydd seg kofte. Og tilbehøret med sølv, belter, skotøy og tørklær koster også en god del. Et annet argument er selve meningen med den hvite kapp, som i tillegg har rett liturgisk farge, (Holter, 2022, s. 235), meningen som videreføres fra dåpskjolen til konfirmant kapp. Det å omslutes av Guds kjærlighet og å få vokse i troen.

Sørsamisk menighet har løst det økonomiske aspektet ved å bruke blå kappe til sine konfirmanter. Men dette er en egen menighet som henter medlemmer fra soknemenigheter, og i sørsamisk område er andelen samer mindre enn i nordsamisk område. Jeg vet ikke hvorfor dette med blå kappe ikke er innført andre steder, det kan ha med lokale tradisjoner å gjøre. Er dette noe andre menigheter kan gjøre eller skal man beholde tradisjonen med å bruke kofter på konfirmasjonen for samiske konfirmanter? Viktige spørsmål som bør diskuteres av lokale menighetsråd, på foresatte møter og innad i kirkestabene.

Det er jo tross alt en kirkelig konfirmasjon konfirmantene deltar på og da er det viktig å følge den kutymen som er, hvite konfirmantkapper til konfirmantene. Alt skal ikke dreie seg om det samiske. Slik kunne en argumentasjon vært. Men den argumentasjonen holder ikke helt mål, fordi en må ikke sette disse to delene opp mot hverandre, men heller se det større bildet. Tradisjon med hvite kapper er ikke like lag som tradisjonen til koftene. Vi må strebe oss etter fornorskningen å sikre at samiske tradisjoner kan leve videre.

Det å se konfirmanter i hvite kapper gir en følelse av kirkelig høytid. De blir synlige i kirkerommet og det er deres dag. Jeg er ikke sikker på at koftekledde konfirmanter vil gi et mindre høytidpreg, mulig høytidspreget er der uansett, siden dette er dagen vi ber særskilt for hver enkelt konfirmant.

7.3 Hvem skal bestemme?

Hvem skal avgjøre hva slags regler en menighet skal ha? Demokratiet i den norske kirke sier det er menighetsrådet som bestemmer over menigheten (Den norske kirke, u.d.). Men en må framlegge dette som en sak før menighetsrådet kan fatte et vedtak. Samt ha god kunnskap og

utvise fornuft og empati når en skal diskutere og vedta en slik sak. Post kolonialisering, av kolonialisering og historisk og politisk forståelse, er holdninger og teorier en bør drøfte denne problematikken med.

Menighetsrådene er et valgt organ som fatter beslutninger for hele menigheten, medlemmene velges inn og det er vanlig demokrati som råder. «*Menighetsrådet treffer avgjørelser og opptretr på vegne av soknet når det ikke er fastsatt i eller i medhold av kirkeordningen at myndigheten er lagt til kirkelig fellesråd eller annet organ*» (kirkeordningen § 8 annet ledd) (Kirken, 2023). Når det da ikke finns lover om bruk av konfirmantkapper blir det opp til hvert enkelt menighetsråd å fatte vedtak.

7.4 Hvordan forebygge at dette kan bli et dilemma?

Hvordan forbygge at dette blir en problematikk? Hvordan få til en best mulig konfirmanttid og konfirmantgudstjeneste for alle konfirmanter? Kommunikasjon er en god løsning, ved å snakke om temaet, ved å drøfte de ulike sidene av saken, vil en kunne komme til enighet og unngå diskusjoner som blir problematiske. Og ved å ha vedtak som er fattet av menighetsråd etter god debatt, vil gjøre dette til en ikke-sak. Som både informant 2 og 5 snakket om, en må ha god kunnskap og kjennskap til temaet og kunne formidle dette til konfirmanter og foresatte på et tidlig tidspunkt i konfirmanttiden slik at alle vet det samme.

Det historiske og politiske perspektivet er viktig å få fram. Samt etiske og teologiske refleksjoner. For å kunne nyansere saken og for å kunne sette problemstillingen inn i en tidslinje.

8 Konklusjon:

Implikasjoner for å velge kappe: Ved å velge kappe følger konfirmanten en tradisjon i den norske kirke med tanke på hvit liturgisk fager, utjevning av sosiale ulikheter, symbolet som videreføres fra dåpen og dåpskjolen.

Implikasjoner for å velge kofte: Følger konfirmanten en lang samisk tradisjon ved å ikle seg en etnisk definert drakt, et politisk statement, og en synliggjøring av det samiske.

Hvem bestemmer?: Det bør bestemmes av det enkelte menighetsråd etter grundig saksgang.

Forebygging av konflikt: Åpenhet, anerkjennelse av det samiske, av at saken er viktig, samt anerkjennelse av fornorskningenspolitikken. Forsoning av historien bak og ønsket om å rette blikket framover.

For å være i postkolonialisert tid bør en kunne gi slipp på den norske kutymen om hvit konfirmantkappe. Tenker at her er det tillatt med en forskjellsbehandling. Eller retttere sagt, her kan det være valgfrihet. Fra kolonialtid, der alt var å bli mest mulig norsk, til postkolonial tid der en løsriver seg fra det overmakta putta på, til avkolonialiseringstid der en finner en vei ut av hva en skal ta med seg videre.

Ungdom velger å konfirmere seg, de velger å følge denne tradisjonen. I vårt område i Troms og Finnmark er antallet konfirmanter i hvert årskull opp mot 70-80 % og noen steder enda mer. Konfirmasjonen, denne overgangsriten er viktig for familiene og for ungdommene, og da må vi tilrettelegge på en best mulig måte slik at alle føler seg velkommen til å delta.

Mine funn viser at samiske konfirmanter må få lov å velge hva de ønsker å bære under konfirmasjonsgudstjenesten. Og det sier meg enig i. Denne debatten er viktig å løfte opp i kirkesystemet og ut i samfunnet. Er kappa så viktig, kan hende er blå kappe veien å gå.

9 Litteratur

Siterte verk:

Alver, B. (2020, februar 10). *webområde for Store norske leksikon*. Hentet april 22, 2023 fra <https://snl.no/rite>

Andreassen, B.-O., & Olsen, T. A. (2020). *Urfolk og nasjonale minoriteter i skole og lærerutdanning*. Bergen: Fagbokforlaget.

Anker, T. (2020). *Analyse i praksis*. Oslo: Cappelen Damm AS.

Antonsen, L. (1995). *webområde for nordligefolk.no*. Hentet januar 11., 2023 fra <https://nordligefolk.no/sjosamene/sjosamisk-klesbruk-gamle-lyngen/#1478702912091-7a787d40-3ceb>

Baker, C. N. (2021, desember 13). *NDLA*. Hentet februar 2023 fra Baker, C. N. (2021, 13. desember). Postkolonialisme på norsk. NDLA. <https://ndla.no/article/34553>

Berg-Nordlie, M., & Gaski, H. (2022, september 3). *Store norske leksikon på snl.no*. Hentet april 29, 2023 fra <https://snl.no/S%C3%A1pmi>

Den norske kirke. (u.d.). *kirken.no*. Hentet mai 1, 2023 fra <https://www.kirken.no/nb-NO/om-kirken/slik-styres-kirken/menighetsrad/>

Den norske kirkes presteforening. (1935). *Konfirmasjon i den norske kirke gjennom 200 år*. Oslo: Andaktsbokselskapets forlag.

Elstad, H., Aas, P. A., Thomassen, M., & Løøv, M. (2021, juni 30). *Webområde for Store norske leksikon*. Hentet april 22, 2023 fra <https://snl.no/konfirmasjon>

Grimes, R. L. (2014). *The craft of ritual studies*. Oxford: Oxford university press.

Holter, S. W. (2022). *Kom, tilbe med fryd*. Oslo: Eide forlag.

Jacobsen, K. A., & Groth, B. (2022, januar 3). *Webområde for Store norske leksikon*. Hentet april 22, 2023 fra <https://snl.no/ritual>

Johnsen, B. H. (1985). *Den store dagen*. Oslo: Grøndal og søn forlag.

Johnsen, T. (2023). Luthersk teologi, kolonial makt og samisk tradisjon. *Kirke og kultur*, 5-26.

Kirken, D. n. (2023, mai 10). *Kirken.no*. Hentet fra Kirken.no: <https://www.kirken.no/nb-NO/om-kirken/slik-styres-kirken/menighetsrad/>

Kristiansen, R. E., & Krupka, B. (. (2006). *Barn, urfolk, distrikt: internasjonale og nordnorske perspektiver på trosopplæring*. Tromsø: KUN Kirkelig utdanningscenter i nord.

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2021). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal.

Lundby, T. (2018, juni 20). *Webområde for Den norske kirke*. Hentet januar 11., 2023 fra https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/for-medarbeidere/kirketekstiler/dokumenter/liturgiske_klaer_20_06_2018.pdf

- Mikalsen, G. (2016). *Farsmålet*. Tromsø: Gollegiella.
- Modéus, M. (2011). *Menneskelig gudstjeneste*. København: Forlaget ALFA.
- Opsahl, C. P. (2020). Flerstemmig gudstjeneste Post koloniale perspektiver på liturgi. *Tidsskrift for praktisk teologi*, ss. 54-66.
- Postholm, M. B. (2017). *Kvalitativ metode*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Reaidu, & Gaski, H. (2023, februar 23). *Store norske leksikon på snl.no*. Hentet mai 1, 2023 fra https://snl.no/kofte_-_samisk
- Samisk kirkeråd. (u.d.). *Kirken.no* . Hentet april 29, 2023 fra <https://www.kirken.no/nb-NO/om-kirken/slik-styres-kirken/samisk-kirkeliv/barn-og-unge/samisk%20konfirmantleir%20-%20generell%20informasjon/>
- Skogvang, S. F. (2022, 13 12). *Store norske leksikon*. Hentet fra snl.no: <https://snl.no/fornorskingspolitikk>
- Valkeapää, N.-A. (2022). *Helsing frå Sameland*. Oslo: Pax.

10 Vedlegg

10.1 Informasjonsskriv-samtykkeskjema

Vil du delta i forskningsprosjektet

”Samiske konfirmanter, kofte eller kappe?”

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke om samiske konfirmanter velger å bruke kofte istedenfor kappe, og hvorfor. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Masteravhandlingen jeg skriver i kirkelig undervisning AVH5045-1 23V ved MF vitenskapelige høyskole i Oslo, er om samiske konfirmanter: Kan de velge og velger de å bruke kofte eller kappe på sin konfirmasjonsdag. Avhandlingen er 15 studievektall og 10000-12000 ord. Hva skal samiske konfirmanter bruke på konfirmasjonsdagen? Hvorfor kappe? Hvorfor kofte? Ønsker å analysere hvilke meninger og «regler» som finnes rundt denne problemstillingen.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

MF vitenskapelige høyskole i Oslo er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Fordi du har erfaringer og kunnskap om det samiske og om konfirmasjon. Dere er 5 stykker som blir intervjuet til denne oppgaven/avhandlingen.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet vil du bli intervjuet med lydopptak.

Om lydopptak blir vanskelig å gjennomføre, vil du bli intervjuet og svarene skrevet ned.

Det vi ta deg ca 45 minutter.

Spørsmålene er hva samiske konfirmanter velger å bruke på sin konfirmasjonsdag, kofte eller kappe og dine tanker, erfaringer og meninger rundt dette. Er det en valgfrihet eller ikke og hvem skal bestemme dette?

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Det er min veileder på MF vitenskapelige høyskole og jeg som student som vil ha tilgang til de innsamlede dataene.

- Navnet og kontaktopplysningene dine vil jeg erstatte med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data, lagre datamaterialet på server.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes ca 30. juni 2023. Og da vil alle data slettes.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra har MF vitenskapelige høyskole har Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

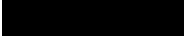
- MF vitenskapelige høyskole ved veileder Carl Petter Opsahl og student Helle Langhaug.

Hvis du har spørsmål knyttet til vurderingen som er gjort av personverntjenestene fra Sikt, kan du ta kontakt via:

- Epost: personverntjenester@sikt.no eller telefon: 73 98 40 40.

Med vennlig hilsen

Carl Petter Opsahl
(Veileder)

(Student)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Samiske konfirmanter, kofte eller kappe?*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

10.2 Intervjuguide

Intervjuguide til AVH5045-1 23V

Samiske konfirmanter, kofte eller kappe?

Formål

Masteravhandlingen jeg skriver i kirkelig undervisning AVH5045-1 23V ved MF vitenskapelige høyskole i Oslo, er om samiske konfirmanter: Kan de velge? Og velger de å bruke kofte eller kappe på sin konfirmasjonsdag. Avhandlingen er 15 studievektall og 10000-12000 ord.

Hva skal samiske konfirmanter bruke på konfirmasjonsdagen? Hvorfor kappe? Hvorfor kofte? Ønsker å analysere hvilke meninger og «regler» som finnes rundt denne problemstillingen

Spørsmål til informantene:

Samiske konfirmanter, hva skal de bruke på konfirmasjonsdagen? Kappe eller kofte?

Hvorfor kappe?

Hvorfor kofte?

Er det på et vis valgfritt i dag?

Burde det være valgfritt?

Hva da med de som har bunad?

Har lokal-tradisjon (slik gjør vi her) mer å si enn standarden i DNK?

Hvem skal avgjøre om noen kan la være å bruke kappe på konfirmasjonsdagen? MR (menighetsrådet), kateket, prest, biskop?

Metode

Personlig intervju med lydopptak. Fysisk tilstede og via zoom/facetime om fysisk tilstedeværelse er vanskelig, eksempelvis på grunn av lang avstand.

Lydopptakene blir transkribert fortløpende og lydopptakene, lydfilene, lagres på pc.

10.3 Godkjenning

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer

556946

Vurderingstype

Standard

Dato

14.02.2023

Prosjekttittel

Samiske konfirmanter, kofte eller kappe?

Behandlingsansvarlig institusjon

MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn

Prosjektansvarlig

Carl Petter Opsahl

Student

██████████

Prosjektperiode

31.01.2023 - 30.06.2023

Kategorier personopplysninger

Alminnelige

Særlige

Lovlig grunnlag

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Uttrykkelig samtykke (Personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 30.06.2023.

Meldeskjema

Kommentar

OM VURDERINGEN

Sikt har en avtale med institusjonen du forsker eller studerer ved. Denne avtalen innebærer at vi skal gi deg råd slik at behandlingen av personopplysninger i prosjektet ditt er lovlig etter personvernregelverket.

TYPE PERSONOPPLYSNINGER

Prosjektet vil behandle særlige kategorier av personopplysninger om rasemessig eller etnisk opprinnelse og religion.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Vi har vurdert at du har lovlig grunnlag til å behandle personopplysningene, men husk at det er institusjonen du er ansatt/student ved som avgjør hvilke databehandlere du kan bruke og hvordan du må lagre og sikre data i ditt prosjekt. Husk å bruke leverandører som din institusjon har avtale med (f.eks. ved skylagring, nettspørreskjema, videosamtale el.)

Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Se våre nettsider om hvilke endringer du må melde: <https://sikt.no/melde-endringer-i-meldeskjema>

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Vi vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!